

JOAN MARTÍ I CASTELL

LA SENSIBILITAT LITERÀRIA I HUMANA D'UN MESTRE: JOSÉ MANUEL BLECUA TEIJEIRO

Em sento intrús per haver acceptat d'escriure *in memoriam* sobre el professor José Manuel Blecua Teijeiro. No sóc expert en literatura i, doncs, no em respon de reportar-ne el record. Sé que seré inevitablement injust. Però si cometo aquesta gosadia és per l'estimació i el reconeixement que li vull manifestar; per l'homenatge que li vull retre.

En general el món universitari no valora ni, per tant, premia cap virtut que no sigui la del producte tangible d'un estudi determinat; virtut de la qual el doctor Blecua també era un model. Un injustificable pudor frena les efusions com a impròpies de l'àmbit acadèmic. Em permeto de fer-me'n franc i de ressaltar justament sobretot aspectes de la captivença que embolcava la figura del científic extraordinari que fou José Manuel Blecua Teijeiro.

Quan jo vaig estudiar Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, no existia l'especialitat de filologia catalana. Fou entre els anys 1962 i 1967; aleshores la dictadura feixista de Franco no s'havia estovat prou per a tolerar que ens ocupéssim del coneixement de les llengües de l'Estat; les estrangeres eren una altra cosa; però l'Espanya que es volia forjar era tan «una», que no hi deixava el més petit espai per a cap altre idioma que no fos el castellà —«grande» no solament no ho va ésser, sinó que la petitesa miserable a què la va reduir el govern era grotescament destacable—; i la cua del lema: «libre» no era altra cosa que l'escarn desvergonyit de l'opressió més salvatge. Vaig llicenciar-me, doncs, en filologia romànica. I el marc en què hom s'havia de moure era particularment trist, descoratjador, amb el flaïre tossudament persistent de la incivilitat d'una guerra que fa trenta-cinc anys no ens semblava llunyana. Així les coses, el privilegi social de poder accedir als estudis superiors topava amb el tribut lamentable d'haver de consumir-hi, sense cap alternativa que no fos l'exili, l'única cera que hi cremava.

En el desert en què convertiren el nostre país, no s'hi podia esperar gaires oasis. La terra havia estat arrasada i, endemés, es mirava que romangués perennement estèril. El panorama era desolador, es mirés com es mirés. La il·lusió d'arribar —finalment!— al contacte amb gent sàvia s'estavellava contra una realitat humana farcida d'oportunistes col·laboradors del règim imposat. L'hegemonia de la por, de la ignorància, de la defensa còmplice de la barbàrie era aclaparadora: po-

dia ensorrar qualsevol. Així, doncs, el darrer salt en el currículum de formació des de la secundària desencantava tant com el que ens va conduir, de les primeres lletres i els primers números, al batxillerat.

Tanmateix, en totes les situacions possibles, per nefastes que siguin, sortosament despunten les excepcions que, a la fi, fan suportable l'espai que altrament seria del tot inhabitable. De manera semblant com algú et parlava que havia tingut la sort d'un[a] mestre/a o d'un[a] professor[a] a l'institut, qui, carregats de cotatge, havien renegat d'ésser mesells, també a la universitat persistien les rares actituds dels qui abominaven l'estupidesa i la violència moral i material, i exercien dignament llurs funcions. Eren el recer que ens defensava de les injúries dominants. I òbviament que no era cap casualitat que la rectitud humana coincidís amb la potència de la saviesa, perquè la intel·ligència no pot cedir a determinats comportaments d'irracionalitat. Des de la consciència d'un desequilibri de forces atroc, hom abandonava moltes aules on no podia esperar-s'hi res de profit, restava en d'altres solament perquè era requisit inexcusable per a obtenir un aprovat i, nogensmenys, s'embadalia en unes poques —poquíssimes— perquè hi prevalia el nivell que se'ns devia per justícia.

Amb el pas dels anys, es procura desdibuixar tot el que es pot de la memòria execrable i resten, en canvi, les empremtes de les persones exemplars; llur mesuratge de ciència i vida que contribuï decidivament a la formació professional i humana. Els illots singulars d'antany s'elevaren vencedors i ofeguen els malsons; es tornen la més sòlida autodefensa contra els danys de l'estultícia i el despotisme gens il·lustrat.

José Manuel Bleuca Teijeiro fou una d'aquestes comptades figures emergents de la Universitat de Barcelona. Un professor abnegat que gaudia singularment amb la pràctica docent, mitjançant la qual ens feia partícips dels resultats a què arribava en els seus afanys d'investigador; era aquest un tret ben distintiu seu: conscient que com a catedràtic havia d'ocupar-se principalment de la instrucció dels estudiants, dedicava una exquisida atenció a les classes que impartia. Pot semblar obvi destacar-ne aquesta qualitat; tanmateix, s'ha estès progressivament l'actitud displicent dels ensenyants respecte a llurs obligacions pedagògiques; el context educatiu ha prioritzat la recerca fins a límits absurds, en perjudici dels objectius de la preparació de futurs especialistes, per a una renovació competent i rigorosa del coneixement. El doctor Bleuca no feia mai exhibició de la seva labor i de la seva producció investigadores; en canvi, li sobraven mèrits per a lluir, perquè ha estat, és, un dels millors experts aportadors de nova llum en la poesia castellana del Segle d'Or. Era discret. Nogensmenys, l'entusiasme amb què exposava i argumentava els seus ensenyaments descobria la feinada d'estudi minucios i crític que hi havia al darrere: les aules eren l'àmbit en què assajava l'explicació per a nosaltres i per a si mateix d'allò que encara era hipòtesi i alhora el lloc en què reffermava allò que ja havia publicat.

El professor Bleuca estava pregonament lliurat a una vocació insòlita: aques-

ta era la raó de la seva igualment inusitada simpatia. Mai aparentment fatigat; mai aparentment irritat; mai un mot ofensiu; mai un retret que pogués desanimar-nos. El somriure marcava gairebé sempre el rostre altament expressiu del mestre. Rarament se'l veia sol: el seu tarannà atreia igualment col·legues i deixebles, a qui demanava interessat com anaven les coses —sabia que no prou bé— i per a qui tenia paraules d'ànim i d'afecte.

No recordo haver-lo vist fer una classe assegut. No, no és exacte això, perquè el doctor Bleuca s'asseia, però a la taula; per a ésser estricte, mig hi seia, i solament se'n desplaçava per a escriure'ns una cita, un títol, una frase, una paraula a la pissarra. No se servia d'apunts; no li calien, perquè preparava meticulosament allò que havia de desenvolupar i no temia no disposar d'un guió; el seu estil didàctic preferia deixar-se endur no per la improvisació, sí, en canvi, per l'humor que predominava, generat per la reacció davant una lectura, una afirmació sorprenent, la dificultat de fer entendre el sentit veritable d'un corrent, d'un text, d'un autor o d'una autora. No havia estat víctima de la servitud a la fredor i la reiteració d'unes notes. En canvi, a la mà, un, dos tres llibres, amb els punts corresponents; rebutjava les asseveracions sense donar-ne els fonaments: la teoria i la crítica literàries es munten sobre la creació, per la qual cosa la convicció en les primeres solament era possible a partir de la base de la segona. I sense dogmatismes ni apriorismes ni manipulacions. Amb un to de veu realment peculiar, amb què les corbes melòdiques allargaven intencionadament síl·labes, llegia passatges de vers i de prosa; els impregnava d'una música singular; lentament, amb pauses eloqüents; s'aturava: alçava els ulls i ens mirava, perquè volia endevinar-ne els efectes; seguia... Barrejava la literalitat dels escriptors amb les interpretacions i les sensacions personals seves: es fusionaven en un sol missatge.

El doctor Bleuca ens ensinistrà amb gran perícia a aproximar-nos a les obres de la literatura espanyola, per tal que, deixant-nos-hi ben a la vora i donant-nos el bagatge suficient, ens hi endinséssim sense complexos. Encara conservo els treballs de curs que ens encarregava, els quals, a més d'incitar-nos al criteri propi, ens introduïa en la metodologia de la recerca i de l'edició de textos. Entenia que la intervenció activa de cadascun dels alumnes era el sistema més fiable per a verificar l'eficàcia del seu guiatge. En un context en què prevalia la passivitat subordinada dels discents, obligats a un silenci que assegurava la tranquil·litat dels professors de no ésser sotmesos a preguntes o comentaris que poguessin descobrir la vacuïtat de llurs programes, els alumnes del doctor Bleuca, per voluntat seva, no érem mers espectadors; ens persuadia de participar i considerava les nostres intervencions amb una deferència francament esperonadora.

La figura del gran erudit ha deixat traça fonda no solament, com he dit, en la investigació sobre l'edat d'or de la literatura espanyola, en què ha despuntat més que ningú; no solament en les impagables edicions crítiques de l'obra de Quevedo o de Don Juan Manuel, sinó també en el caràcter dels qui han seguit els seus afanys.

El professor José Manuel Bleca Teijeiro no se n'ha anat dels seminaris ni del claustre de la Universitat de Barcelona, on romanen les petges del seu caminar harmònic i pausat, mai no apressat; les mans ajuntades al darrere, que es destrenaven quan se n'havia de servir per a afegir l'èmfasi del gest. Una imatge polida i distingida, impecable, que era el brollar de la pulcritud, l'elegància, l'excel·lència internes.

JOAN MARTÍ I CASTELL
Universitat Rovira i Virgili
Institut d'Estudis Catalans